

Spis treści

Wstęp.	5
ROZDZIAŁ I	
Ideał nauki wolnej od wartościowań	23
1. Niezasadne interpretacje postulatu wolności od wartościowań	24
1.1. Zakaz wygłaszania sądów wartościujących w nauczaniu akademickim	24
1.2. Wykluczenie sądów wartościujących z obszaru badań i debat naukowych	27
1.3. Eliminacja z nauki wszelkich sądów związanych z wartościami ...	29
1.4. Brak odniesienia nauki do wartości	34
2. Właściwy sens postulatu wolności od wartościowań	40
2.1. Nakaz wyraźnego odróżniania w nauczaniu akademickim sądów faktualnych od sądów wartościujących	40
2.2. Wykluczenie sądów wartościujących ze zbioru twierdzeń nauki. ...	43
2.3. Niemożność uprawomocnienia celów działania za pomocą procedur naukowych	45
2.4. Zakaz pozametodologicznego wartościowania rezultatów badawczych	48
3. Argumenty na rzecz postulatu wolności od wartościowań	51
3.1. Argument pedagogiczny	51
3.2. Argument logiczno-epistemologiczny	54
3.3. Argument metafizyczny	57
4. Zarzuty wobec ideału nauki wolnej od wartościowań	61
4.1. Niespójność zakazu wartościowania celów działania z uznaniem krytycznej funkcji nauki	61
4.2. Irracjonalność fundamentu nauki	63
4.3. Niemożność uprawomocnienia norm uprawiania nauki	64

4.4. Nieunikniony dylemat badacza: aksjologiczne rozdwojenie czy indyferentyzm?	66
4.5. Pozorna neutralność nauki wobec praktycznych celów działania . .	70
4.6. Stronniczość nauki?	73
5. Podsumowanie	74

ROZDZIAŁ II

Kształtowanie się idei nasycenia nauki wartościowaniami 77

1. Odkrycie wartościowań w nauce	78
1.1. Obalenie mitu metody naukowej	78
1.2. Rola sądów wartościujących w wyborze teorii.	84
1.3. Teoretyczne nasycenie pojęć empirycznych.	87
1.4. Wartościowania poznawcze i pozapoznawcze	90
2. Ograniczenie postulatów wolności nauki od wartościowań	95
2.1. Uznanie obecności wartościowań na poziomie metaprzmiotowym nauki.	95
2.2. Postulat wolności nauki od wartościowań pozapoznawczych	98
2.3. Przewyższenie dychotomii opis–wartościowanie	101
3. Wartościowania pozapoznawcze jako konstytutywne elementy badań naukowych	106
3.1. Moralny osąd skutków błędu poznawczego jako racja epistemiczna.	106
3.2. Sąd o moralnym wymiarze problemu badawczego jako element operacjonalizacji.	113
3.3. Moralny sąd wartościujący jako uprawomocnienie wyboru metody.	117
3.4. Sąd wartościujący jako hipoteza pomocnicza.	120
4. Nieskuteczne próby obrony ideału nauki wolnej od wartościowań pozapoznawczych	125
4.1. Postulat wolności od wartościowań pozapoznawczych ze względu na typ badanych przedmiotów	125
4.2. Postulat wolności od wartościowań pozapoznawczych ze względu na czysto poznawczy cel badań	127
4.3. Nieuchylone zarzuty pod adresem ideału nauki wolnej od wartościowań pozapoznawczych.	133
5. Podsumowanie	140

ROZDZIAŁ III

Koncepcje nasycenia nauki wartościowaniami 143

1. Evandra Agazziego teoriosystemowe ujęcie moralnego wymiaru nauki	145
1.1. Nauka jako wiedza i jako działalność	145
1.2. Różne sensy neutralności i nieneutralności nauki	148

1.3. Wartości – sposób manifestowania się powinności.	159
1.4. „Horyzont wartości” i wartościowania praktyczne w nauce.	167
1.5. Wzorce doskonałości działania jako racja wartościowań praktycznych	175
1.6. Nauka i wartościowania w ujęciu teoriosystemowym.	180
1.7. Problemy teoriosystemowej interpretacji wartościowań.	187
2. Hugh’a Lacey’a koncepcja nauki uprawianej w strategiach badawczych.	196
2.1. Kompleksy wartości	196
2.2. Rola wartości poznawczych w akceptacji teorii	199
2.3. Strategia badawcza jako determinant praktyki naukowej	204
2.4. Sprzężenie zwrotne między kompleksem wartości a strategią badawczą	210
2.5. Możliwość uprawiania nauki w wielu strategiach badawczych	217
2.6. Momenty praktyki naukowej wolne od wartościowań i nasycone wartościowaniami.	222
2.7. Nieudana ucieczka od relatywizmu.	238
3. Helen Longino krytyczny empiryzm kontekstualny – ideał nauki istotowo nasyconej wartościami.	249
3.1. Wartości konstytutywne i kontekstualne.	249
3.2. Relacje ewidencjalne i założenia tła	254
3.3. Wartości kontekstualne jako niestandardowe czynniki epistemiczne.	260
3.4. Krytyka transformatywna – źródło i gwarant obiektywności wiedzy	272
3.5. Moralny fundament badań naukowych	282
3.6. Obrona przed zarzutem relatywizmu	288
3.7. Pytania bez odpowiedzi	294
4. Podsumowanie	300

ROZDZIAŁ IV

Prolegomena do filozoficznej koncepcji aksjologicznego wymiaru

nauki.	305
1. Wartości w nauce	307
1.1. Wartości jako własności i jako kryteria	307
1.2. Cel nauki a wartości.	310
1.3. Wartości wsobne – wartości poznawcze – wartości konstytutywne	315
1.4. Sądy o wartościach i sądy wartościujące	321
1.5. Problem uprawomocnienia wartości konstytutywnych.	324
1.6. Powinnościorodny charakter wartości konstytutywnych	327
2. Ostateczny cel nauki: dobro człowieka	329
2.1. Horyzont prawdy	329
2.2. Jedność wiedzy na fundamencie prawdy	334

2.3. Wiedza jako dobro dla człowieka	337
2.4. Normatywny wymiar prawdy	341
3. Epistemiczna i społeczna odpowiedzialność nauki	346
3.1. Dwa sensy wyrażenia „odpowiedzialny za”	346
3.2. Odpowiedzialność za wiedzę.	349
3.3. Odpowiedzialność za człowieka i społeczeństwo	352
3.4. Etos nauki	355
4. Podsumowanie	359
Zakończenie	363
Bibliografia.	373
Summary	385
Indeks osób	393